

Introducció

En aquest llibre presentem algunes de las caricatures mèdiques publicades durant el primer quart del segle XX a les revistes satíriques catalanes, entenent per caricatura mèdica aquella en la qual apareix el metge, el malalt o alguna referència a la salut. Les revistes estudiades han estat *La Campana de Gràcia*, *L'Esquella de la Torratxa*, *Cu-Cut!*, *Picarol*, *La Cuca Fera* i *Papitu* en la seva primera època.

La caricatura és un gènere artístic antic. Alguns autors consideren que va néixer a la Grècia clàssica, mentre altres situen l'origen a l'antic Egipte o Assíria, però en qualsevol cas, des de la seva aparició fins als nostres dies, la figura del metge n'ha estat un tema recurrent.

Les revistes estudiades, classificades com a setmanari satíric, van reflectir en els seus dibuixos els esdeveniments més rellevants del moment, que també foren recollits per la premsa diària d'aleshores. Això fa que, en moltes de les caricatures mèdiques publicades, la referència al metge o a la malaltia sigui la manera de riure's d'alguna situació o personatge. És a dir, el metge o el professional de la salut són personatges utilitzats pels ninotaires per a la sàtira sociopolítica. En altres casos, però, el metge és el centre mateix de la sàtira, d'acord amb un costum ben antic que també trobem en adagis i refranys. També trobem caricatures que són petits acudits, sense cap relació amb un fet o personatge real.

És greu, doctor?

Com veurem, les caricatures porten una llegenda que acompanya el dibuix, amb el qual formen un tot inseparable. Aquestes llegendes, escrites en català prenormatiu, són textos satírics o jocs de paraules, sense els quals la caricatura no fóra completa. No podríem entendre el missatge que ens vol transmetre el dibuixant només amb les imatges. Aquest era un tret de modernitat de les caricatures, quan deixaren de ser un dibuix grotesc per passar a ser un dibuix acurat que es fixava en la psicologia del personatge o la situació. En la majoria dels casos també trobem un títol que ens informa del seu contingut i intenció.

Hem dividit el nostre treball en dues parts. En la primera, veiem com el metge sempre ha estat el centre de la sàtira, des de les cultures més antigues, i estudiem el canvi de paradigma que es produí a final del segle XIX i principi del XX, moment en què la caricatura deixà de ser la imatge de l'absurd o el grotesc, per passar a tenir una component psicològica i d'observació de la realitat. També dediquem un capítol a l'estudi i les característiques de l'escola catalana de ninotaires de principi del segle XX, i un altre a una petita ressenya de cadascuna de les revistes estudiades.

Finalment, a la segona part presentem un recull de les caricatures estudiades, agrupades en nou blocs temàtics.

Begonya Torres i Gallardo